

Een derde vindplaats van de Swifterbantcultuur in het *Deurganckdok* te Doel (Beveren, Oost-Vlaanderen, België)

Philippe CROMBÉ, Machteld BATS, Frederik WUYTS & Jean-Pierre VAN ROEYEN

Samenvatting

Voor de derde keer zijn in het *Deurganckdok* te Doel (België) prehistorische vondsten verricht. De vondsten dateren opnieuw uit het Vroeg-Mesolithicum (8660±40 BP) en het Finaal-Mesolithicum (Swifterbantcultuur).

Trefwoorden: Vroeg-Mesolithicum, Finaal-Mesolithicum, Swifterbant cultuur.

Résumé

En décembre 2003, une troisième zone préhistorique a été découverte dans le *Deurganckdok* à Doel (Belgique). Une fois de plus, les fouilles ont livré des restes datant du Mésolithique ancien (8660 ± 40 BP) et du Mésolithique final à céramique de type Swifterbant.

Mots-clés : Mésolithique ancien, Mésolithique final, culture de Swifterbant.

Abstract

In December of 2003 a third prehistoric location was discovered in the trenches of the *Deurganckdok* at Doel (Belgium). Once again the remains belong to the early (8660±40 BP) and final (Swifterbant culture) stages of the Mesolithic.

Keywords: Early Mesolithic, Final Mesolithic, Swifterbant culture.

1. Inleiding

In november 2003 werd door de Archeologische Dienst Waasland (ADW) bij controle van de graafwerken aan het *Deurganckdok* te Doel nogmaals een dekzandrug met prehistorische resten gedetecteerd (sector M). Dit brengt het aantal zandruggen met steentijdvondsten in de westelijke kaaimuursleuf op drie. Eerder werden reeds op korte afstand (sectoren B/C en J/L) steentijdvondsten verricht (Crombé *et alii*, 2000, 2002; Bats *et alii*, 2002). Opvallend is dat de drie zandruggen telkens archeologisch materiaal uit dezelfde periodes opgeleverd hebben, meer bepaald uit het Vroeg-Mesolithicum (Preboreaal/Boreaal) en het Finaal-Mesolithicum (Swifterbantcultuur). Vooral van deze laatste periode zijn op de nieuwe zandrug veel nederzettingenresten aangetroffen.

Reeds voor de ontdekking van de vindplaats, waren grote delen van de zandrug weggegraven door de havenwerken. De noodinterventie greep plaats van 2 tot 26 december 2003 over een oppervlakte van ruim 1000 m². Na het mechanisch verwijderen van de afdekkende klei- en veenlagen werd de top

van het dekzand met de schop laagsgewijs afgeschaafd. De aangetroffen archaeologica werden vervolgens driedimensioneel ingemeten met *total station*. Op plaatsen waar hoge concentraties van verbrand bot werden geobserveerd, werden in een grid van ¼ m² bulkmonsters genomen, die later in het laboratorium zijn uitgezeefd. In totaal konden 29 vakken op deze wijze bemonsterd worden.

2. Stratigrafie

Net zoals de andere zandruggen in het *Deurganckdok* lag ook deze nieuwe duin bedolven onder relatief dikke veen- en kleisedimenten. Tussen het veen en de alluviale klei kon evenwel een organische kleilaag geobserveerd worden die naar de top van de zandrug toe in dikte gevoelig afnam. Vermoedelijk betreft het brakwaterafzettingen van de zgn. Calais-transgressie. Reeds vroeger konden op verschillende, weliswaar lagergelegen, locaties in het *Deurganckdok* resten van een vergelijkbare laag aangetroffen worden, die door middel van koolstofdateringen tussen ca. 4550 cal. BC (5700

BP) en ca. 3680 cal. BC (4900 BP) gedateerd zijn (Van Strydonck, in druk). Gezien de hoge topografische positie ligt het in de verwachting dat de afzettingen, die in sector M aangetroffen zijn, eerder tot de late fase van de Calais-transgressie behoren. Uitsluitend hieromtrent zal er pas zijn nadat de genomen bodemonsters palynologisch en radiometrisch onderzocht zijn.

De aangesneden zandrug, waarvan enkel de noordelijke helft kon worden onderzocht, bezit een algemene oost-west oriëntatie. Hij wordt gekenmerkt door een behoorlijk steile en korte noordflank en een zacht hellende zuidelijke helft. De top is gelegen op ca. 0,60/0,80 m beneden TAW en is relatief smal (maximale breedte van 15 m). Het dekzand onmiddellijk onder het veen vertoont op de meeste plaatsen geen of weinig sporen van bodemvorming. Enkel op de smalle topzone Machteld Bats (m.bats@archis.nl) zich in de top van het pleistocene zand kennelijk een organische en sterk gebioturbeerde A-horizont gevormd, die sterke gelijkenissen vertoont met de bodemvorming in sectoren B/C en J/L (Louwagie & Langohr, in druk).

3. Vroeg-Mesolithicum

Het vroeg-mesolithisch vondstmateriaal bestaat hoofdzakelijk uit vuurstenen artefacten, aangevuld met enkele verkoolde hazelnootschelpen. Deze bevonden zich verticaal verspreid in de top van het dekzand over een diepte van gemiddeld 15-20 cm. Door tijdsgebrek kon niet de volledige sleuf over deze diepte onderzocht worden, zodat het horizontale verspreidingsbeeld van de mesolithische vondsten incompleet is. Een ruimtelijke analyse van de vroeg-mesolithische bewoning van deze zandrug is bijgevolg uitgesloten. Enkel in de uiterste zuid(oostelijke) hoek van de sleuf kon een kleine concentratie integraal opgeschaafd worden. Hierin werden enkele microlieten aangetroffen alsook enkele verkoolde hazelnootschelpen. Laatstgenoemde leverde een koolstofdatering van 8660 ± 40 BP (KIA-24455) op.

4. Finaal-Mesolithicum (Swifterbantcultuur)

De nederzettingsresten van de Swifterbantcultuur beperken zich ruimtelijk tot de smalle topzone van de duin en zijn stratigrafisch gecorreleerd met de organische A-horizont in de top van het dekzand. De nederzettingsresten omvatten voornamelijk mobilia, zoals aardewerkscherven, lithische artefacten en verbrande botresten. Deze

laatste komen op vijf locaties geclusterd voor in relatief kleine ($< 1 \text{ m}^2$) zones, waar ze soms geassocieerd zijn met relatief fijne kleiige lenzen. Mogelijk zijn deze in verband te brengen met gestructureerde haarden. Onder de duizenden verbrande botresten bevinden zich behalve zoogdierresten ook talloze visresten (mondelijke mededeling Anton Eryvynck).

Het aardewerk, dat zeer goed vertegenwoordigd is (meerdere honderden scherven), komt voor als een losse spreiding over de ganse zandrugtop. Slechts plaatselijk konden kleine clusters met een zeer hoge vondstdichtheid geobserveerd worden. Op sommige van deze locaties betreft het duidelijk scherven die tot eenzelfde recipiënt behoren. Het aardewerk vertoont dezelfde technische als typologische karakteristieken als dat van de (vroeg-) Swifterbantnederzettingen in sector B en J/L. Als bijzondere vondsten vermelden we een doorboord oortje en een pot voorzien van minstens drie verticale plastische versieringselementen.

5. Bibliografie

BATS M., CROMBÉ Ph., PERDAEN Y., SERGANT J., VAN ROEYEN J.-P. & VAN STRYDONCK M., 2003. Nieuwe ontdekkingen in het *Deurganckdok* te Doel (Beveren, Oost-Vlaanderen): Vroeg- en Finaal-Mesolithicum. *Notae Praehistoricae*, 23: 55-59.

CROMBÉ Ph., VAN ROEYEN J.-P., SERGANT J., PERDAEN Y., CORDEMANS K. & VAN STRYDONCK M., 2000. Doel «*Deurganckdok*» (Flanders, Belgium): settlement traces from the Final Palaeolithic and the Early to Middle Neolithic. *Notae Praehistoricae*, 20: 111-119.

CROMBÉ Ph., PERDAEN Y., SERGANT J., VAN ROEYEN J.-P. & VAN STRYDONCK M., 2002. The Mesolithic-Neolithic transition in the sandy lowlands of Belgium: new evidence. *Antiquity*, 76: 699-706.

LOUWAGIE G. & LANGOHR R., in druk. Pedo-litho-stratigraphical analyses. In: Crombé P. (ed.), *The last hunter-gatherer-fishermen in Sandy Flanders (NW Belgium), The Verrebroek and Doel Excavation Projects, Volume 1: Palaeo-environment, chronology and features*, Ghent (= *Archaeological Reports Ghent University* 3).

VAN STRYDONCK M., in druk. Radiocarbon dating. In: Crombé P. (ed.), *The last hunter-gatherer-fishermen in Sandy Flanders (NW Belgium), The Verrebroek and Doel Excavation Projects, Volume 1: Palaeo-environment, chronology and features*, Ghent (= *Archaeological Reports Ghent University* 3).

Philippe Crombé
Machteld Bats
Fredericq Wuyts
Universiteit Gent
Vakgroep Archeologie en
Oude Geschiedenis van Europa
Blandijnberg 2
BE - 9000 Gent
philippe.crombe@UGent.be
machteld.bats@UGent.be

Jean-Pierre Van Roeyen
Archeologische Dienst Waasland
Regentiestraat 63
B-9100 Sint-Niklaas
adm@a-d-w.be